

STICHTING VRIENDEN VAN DE BOVENKERKSE URBANUS

Excursie 6 april 2024

Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen/Ospel

Onze Lieve Vrouw Geboortekerk/Kessel

Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen/Venlo

De 21e excursie van de Stichting Vrienden brengt ons naar Noord-Limburg. Hier staan in Ospel, Kessel en Venlo drie kerken van Pierre Cuypers op rij, gebouwd in zeer uiteenlopende perioden van de carrière van Cuypers; de kerk uit Ospel is uit het begin van zijn loopbaan (1866), de kerk van Venlo is zijn allerlaatste kerk (1914). Er zit maar liefst bijna 50 jaar tussen beide kerken.

Alle drie kerken hebben sterk geleden onder de bevrijding van Nederland door de geallieerden in de herfst van 1944. Bij alle drie kerken moest de toren opnieuw opgebouwd worden en bij de kerk in Kessel zelfs alle gewelven. Alle drie kerken zijn tussen 1945 en 1950 herbouwd.

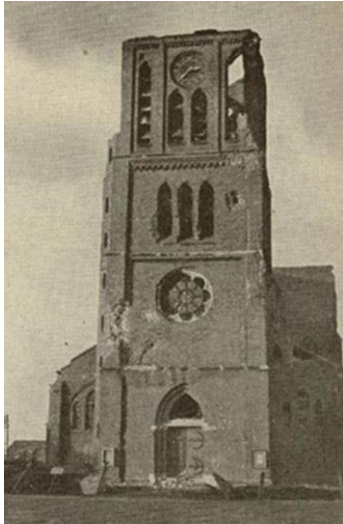
Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen in Ospel

Tot 1864 is Ospel een onderdeel van de St. Lambertusparochie in Nederweert. Dat betekent dat sommige parochianen een afstand van acht kilometer te voet moeten afleggen om aan de kerkelijke verplichtingen te voldoen. In die tijd een tocht van anderhalf uur lopen heen en weer terug, over een slechte onverharde weg. In 1865 wordt daarom gestart met de bouw van de kerk. In 1867 is de Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen klaar. Het is een driebeukige, neogotische bakstenen kruisbasiliek. De kerk staat op een markant punt in het centrum van het dorp Ospel. De kerk heeft een zware, stevige toren met vier geledingen en aan de rechterkant is er een traptoren tegenaan gebouwd. De toren is achthoekig en heeft vier kleinere spitsen op de hoeken. Links van de kerk staat op huisnummer 53 nog steeds de pastorie met trapgevels, ook van Cuypers, die ook nog steeds gebruikt wordt. Bij binnenkomst vallen direct de acht heiligenbeelden op die tegen de zuilen in het middenschip zijn geplaatst.

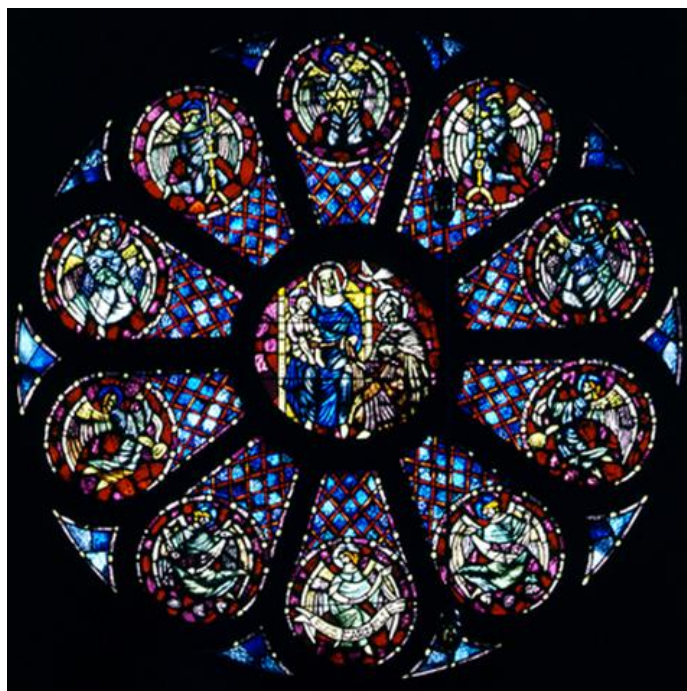
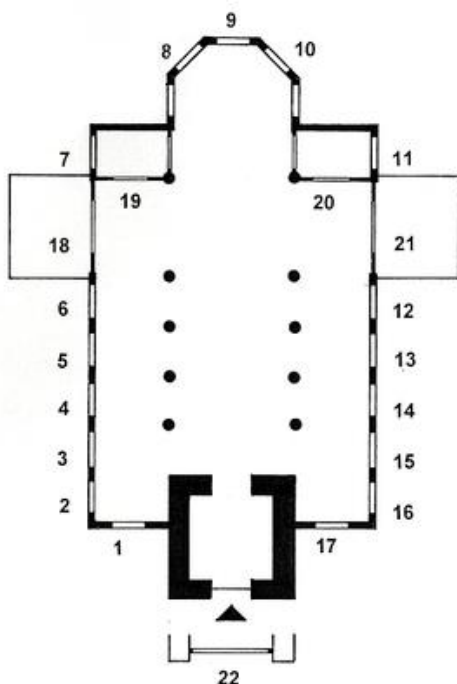
In 1944 wordt bij de bevrijding de toren opgeblazen. De kerk wordt al snel na de oorlog gerestaureerd met een nieuwe toren en ook de kruisribgewelven worden

gedeeltelijk gerestaureerd, evenals de altaren. In 1952 – 1954 worden beide transepten verlengd. Dat is aan de buitenkant goed te zien als je linksom de kerk naar de fraaie begraafplaats loopt. Hier staat ook een fraai modern herdenkingsmonument voor alle gevallen uit Ospel bij de bevrijding.

De kerk na de oorlog en de extra verlengde transepten uit de jaren 1962-64 (18/21).

Alle glas-in-loodramen zijn van Jan Dijker (1913 – 1993), gemaakt in 1946 – 1947. Jan Dijker was lange tijd actief: vooral als glazenier, wandschilder en vervaardiger van mozaïekkunst en wandreliëfs. Zijn ramen hebben de klassieke venstervormen: Romaanse boogramen, Gotische spitsboogramen, lancetramen en roosvensters. Ze zijn op de traditionele plekken in de kerk geplaatst: hoog in het koor of in het schip van de kerk. De ramen uit de vroege periode van Jan Dijkers oeuvre vertonen veel overeenkomsten met de middeleeuwse glas-in-lood-kunst.

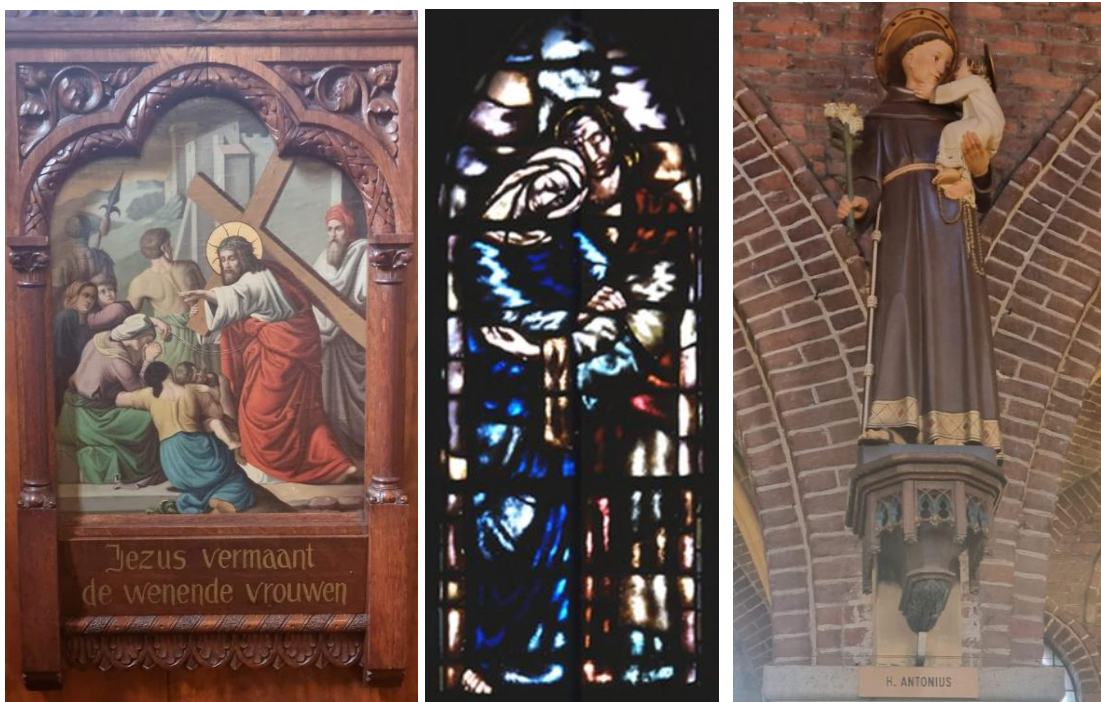

De kerk heeft drie roosvensters; één boven de ingang van de kerk (nr. 22) en twee aan de uiteinden van de transepten (nr. 18 en 21). De twee roosvensters in de transepten zijn gewijd aan Maria en van glaskunstenaar Jan Dijker. Hierboven het roosvenster met Maria. Het roosvenster boven de ingang van de kerk is van Frans Slijper en is gewijd aan de Heilige Gregorius I de Grote. De stijl hiervan is anders dan die van Dijker. Slijper maakt nog twee ramen (nr. 19 en 20), twee engelen.

In de zijmuren zijn in de glas-in-loodramen de belangrijkste gebeurtenissen uit het leven van Maria verbeeld; de Annunciatie, de Visitatie, de Geboorte van Jezus, de Aanbidding van de drie koningen, de Heilige familie op weg naar Nazareth, de Vlucht naar Egypte, de Heilige Familie, de Aanbidding in de Tempel, Jezus draagt het Kruis, Maria getroost door Elizabeth en Johannes, Maria en Johannes en de Piëta.

In het hoofdaltaar zijn 3 lange, smalle glas-in-loodramen te zien (nr. 8, 9 en 10), alle drie gewijd aan Maria. Van links naar rechts de Aanbidding van Maria, Maria Immaculata en in de laatste Bernadette en de verschijning van Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen.

De geschilderde kruiswegstaties zijn een soort losse schilderijen, omlijst met eikenhouten lijsten, meer in renaissance dan gotische stijl. De acht grote heiligenbeelden in het middenschip zijn gepolychromeerd.

Eén van de kruiswegstaties in fraaie houten omlijstingen, in renaissancestijl, het glas-in-loodraam van Maria en Johannes en de Heilige Antonius, één van de gepolychromeerde beelden op een gotische sokkel.

De kerk voor de 2e W.O. en gepolychromeerd beeld van Jozef met lelie en Christus

De banken en ingebouwde biechtstoelen zijn in fraaie neogotische stijl. Ze hebben, net als die in Venlo, glazen deuren.

Op het kerkhof staat een theatraal grafmonument uit 1926, de Heilig Hartgroep. Het is onlangs gerestaureerd. Bij de ingang van het kerkhof staat een fraaie gedenksteen met alle namen van de mensen uit Ospel die bij de bevrijding zijn omgekomen.

Onze Lieve Vrouw Geboortekerk in Kessel

In 1236 staat op deze plaats aan de Maas al een kerkje dat in romaanse stijl is opgetrokken. In 1460 wordt op die plaats een nieuwe kerk gebouwd in gotische stijl van mergelsteen.

In 1869 wordt bij de afbraak van de oude kerk een Romeinse driegodensteen ontdekt, gewijd aan Minerva, Hercules en Juno. De steen diende als sokkel voor een Jupiterzuil en geldt als een van de mooiste in Limburg. In 1872 wordt er op deze plek een nieuwe kerk gebouwd in neogotische stijl naar het ontwerp van architect Pierre Cuypers, een driebeukige kruiskerk. Hij bouwt ook de pastorie naast de kerk.

In de Tweede Wereldoorlog wordt de kerk bij de bevrijding in 1944 verwoest; de toren valt op de kerk. Ook het altaar is verwoest, het tabernakel is wel bewaard gebleven. Bij binnenkomst zie je in de hal enkele houten onderdelen hangen van het oorspronkelijke altaar. Op het altaar staat nu een kruisbeeld, dat afkomstig is uit de oude triomfboog die boven het altaar hing. In 1948 wordt de kerk hersteld. In 1954 wordt het kerkgebouw uitgebreid met een dwarskruis en een nieuwe toren. Ook

wordt er een nieuwe sacristie bij gebouwd. De toren heeft twee geledingen en een achzijdige spits. De lichtbeuk is voorzien van drie lichtvensters.

De kerk in 1950, nog voordat het dwarskruis en de nieuwe toren eraan zijn gebouwd.

De georiënteerde kerk bestaat uit een westtoren, een dwarsschip direct naast de toren, een driebeukig schip met vijf traveeën in basilicale opstand en een koor met drie traveeën en een driezijdige koorsluiting. De toren heeft drie geledingen en een achtkantige torenspits tussen vier topgevels.

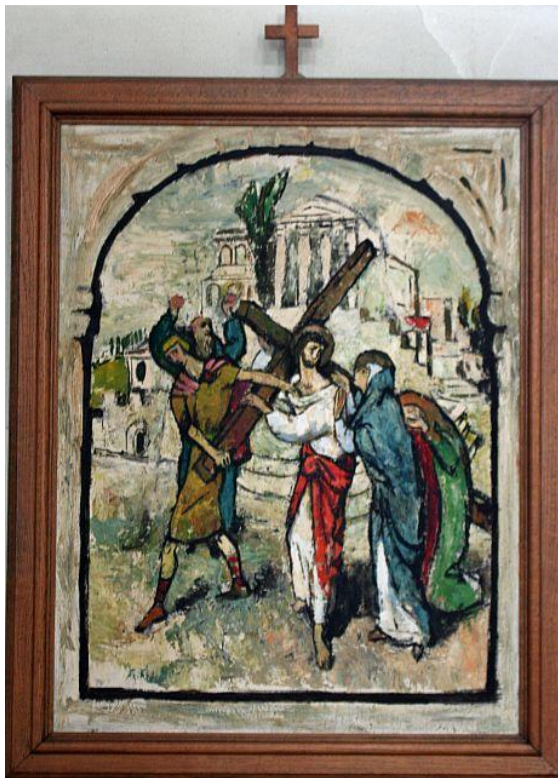
Het interieur doet sterk denken aan de kerk in Ospel; de gewelven zijn van dezelfde bakstenen en de lisenen van dezelfde lichtgele zandkleur.

Alle beelden in de kerk zijn uit het atelier van Cuypers van de beeldsnijder Notermans. Ze zijn uit één stuk hout gemaakt. Na de oorlog moeten de beelden

hersteld worden. Ze waren oorspronkelijk gepolychromeerd; men besluit alle verf eraf te halen waardoor er nu een ensemble blankhouten beelden te zien is.

De natuurstenen zuilen zijn uit één stuk natuursteen en over de Maas vanuit Zuid-België aangevoerd. De doopvont is veel ouder dan de kerk; het komt uit de voorganger en dateert uit 1652.

Links: de geschilderde kruiswegstaties zijn van Frans van den Berg, gemaakt in 1954. Rechts de nu blankhouten beelden.

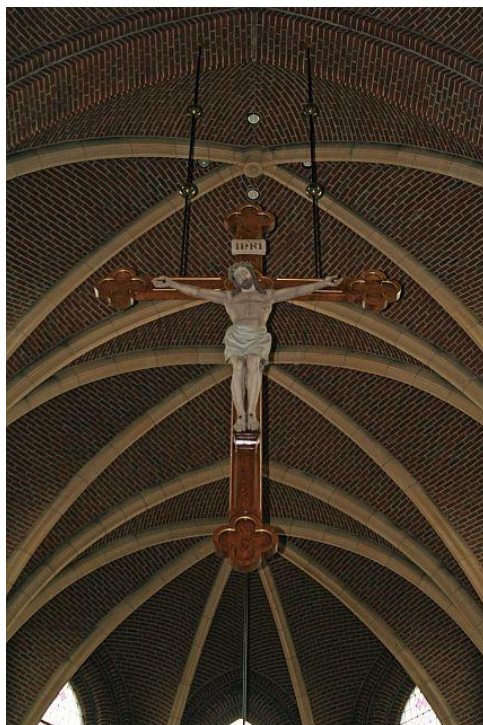
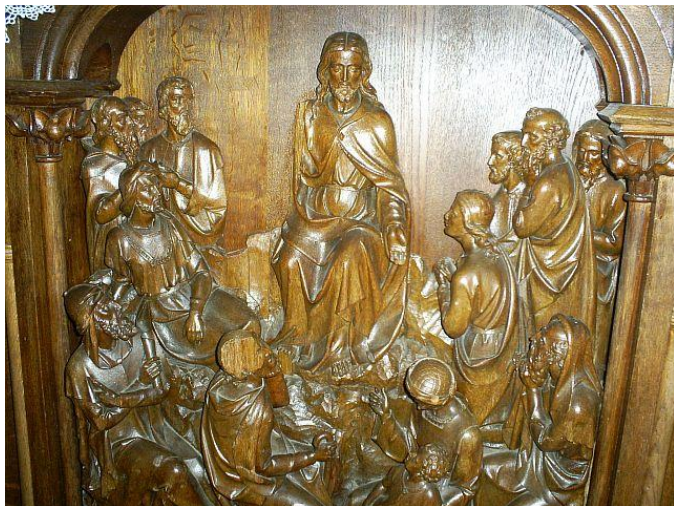
Aan de buitenkant is de indeling van de kerk door middel van de steunberen duidelijk af te lezen.

In beide rijen banken zijn de eerste drie banken nog de oude, originele banken, De overige banken dateren van na 1945. Rechts het Jozef altaar.

De Heilige Familie, omlijst door houtwerk in typische Cuypers' neogotische kleuren donkergroen, rood en goud. Het Mariabeeld op het Maria altaar is al uit de oude kerk afkomstig, de ombouw is wel van Cuypers.

De Bergrede, houtsnijwerk in de altaartafel. Het is afkomstig uit de oude preekstoel van Cuypers van voor de beschadiging. Rechts het overwinningskruis.

Achter in de kerk hangen twee 'wegkruisen' in middeleeuwse stijl. Ze dateren uit 1650 en hingen vroeger langs de weg.

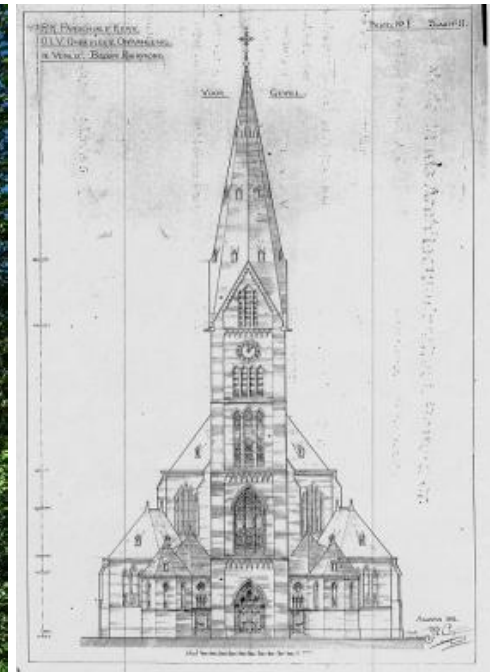
Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk Venlo

De kerk O.L. Vrouw Onbevleete Ontvangelis te Venlo wordt begin 20e eeuw opgericht, toen de stad zich zuidwaarts uitbreidde en de bevolking flink toenam. De nieuwe kerk komt in 1913-1914 tot stand naar een ontwerp van Pierre Cuypers (1827-1921). Het is een minder bekend werk van Pierre Cuypers en dat is onterecht; het is de laatste grote kerk die hij aan het eind van zijn leven heeft ontworpen. In deze periode ontwerpt hij veel kerken in samenwerking met zijn zoon Joseph, maar dat is niet het geval met deze kerk. Het gebouw is een samenvatting van zijn persoonlijke opvattingen en kunnen en beschikt over 1000 zitplaatsen.

Het wordt een driebeukige, neogotische kruisbasiliek met zeshoekige kruising, bekroond door een koepel. Het hele ontwerp is gebaseerd op een gelijkzijdige en Egyptische driehoek. Cuypers baseert zijn gebouwen steeds op meetkundige grondvormen; het kwadraat of vierkant, de gelijkzijdige driehoek en de Egyptische driehoek. De hoogte van de sluitsteen van het middenschip wordt bepaald door een driehoek met de basis bij de buitenmuren van de zijbeuken. De kerk is niet georiënteerd op het oosten en wordt een combinatie van een traditionele driebeukige basiliek én een centraalbouw. Alles is uitgevoerd in uiterste eenvoudige karige gotische vormen. De toren heeft vier geledingen met frontalen en een naaldspits. De toren wordt geflankeerd door de doopkapel (links) en de kapel van O.L.Vrouw van het Heilig Hart. Dan een kort schip van 3 traveeën. Daarop sluit de zeshoek van de viering aan met veelhoekige zijbeuken eromheen. Boven de viering bevindt zich een hoog zeshoekig tentdak, waarop het Angelustorentje staat. De kerk heeft ronde pijlers, gekoppelde lancetvensters in groepen van drie of vijf en kruisribgewelven. Het ontwerp van de zeshoekige viering zou zijn geïnspireerd door de viering van de O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangelen te Hilversum, ontworpen door een leerling van Cuypers, W. te Riele (1867-1937) en twee jaar eerder tot stand gekomen. Ook deze kerk heeft een zeshoekige viering.

De centraalbouw wordt aan het einde van de 19e eeuw steeds populairder; Cuypers heeft er al mee geëxperimenteerd in Lutjebroek en Amsterdam (Vondelkerk). De Venlose kerk wordt gebouwd in een periode dat de neogotiek al passé is. Ook de versoering van alle vormen is daar een resultaat van.

De beglazing uit het atelier F. Nicolas te Roermond is nog aanwezig. Door oorlogshandelingen is het beschadigd in 1944, maar weer hersteld door F.H. Stoks (1886-1972). De toren krijgt bij de restauratie een veel lager ruitdak met wimbergen, beïnvloed door de laatromaanse torenbouw in het Rijnland. De toren loopt uit in een achtszijdige spits. De weinige siermotieven doen denken aan de Beurs van Berlage.

Er is een karig interieur, maar van Leeuwen noemt het inwendige een ‘overtuigende manifestatie van Cuypers’ ruimtelijke talent’. Hoofdvorm van de plattegrond is de gelijkzijdige driehoek. Alle aandacht gaat naar de middenpartij onder het zeshoekige bakstenen ribgewelf. Buiten is dit een koepel met een dakruiter. Binnen heerst eenvoud en soberheid. Door het korte schip gaat alle aandacht naar het koor en de zeshoekige viering. De ronde zuilen zijn geheel van baksteen, alleen de kapitelen en de kraagstenen zijn van natuursteen. De meeste muurvlakken zijn wit gepleisterd, als ondergrond voor de in 1926 - 1927 aangebrachte beschildering. Die wordt uitgevoerd door Joannes Collette uit het atelier Cuypers & Co. In 1937 wordt de koepelbeschildering met het Hemelse Jeruzalem (toen als een mislukking beschouwd) door een Duitse schilder vervangen. Alle beschildering is intussen verloren gegaan. De enige kleur is nog te vinden rondom de sluitstenen van de gewelven, die – net als in onze Urbanuskerk – zijn gemaakt van lichtgele IJsselsteen. Cuypers geeft zelf aan dat ook zonder beschilderingen al een harmonische kleurschakering tot stand komt. Opvallend zijn de omlijstingen van de zijdeuren met hun vertandingen en de ijzeren lateien boven de biechtstoelen.

Alle aandacht gaat in de kerk naar de middenpartij onder het zeshoekige bakstenen ribgewelf. Het oorspronkelijke koepelgewelf in baksteen week af van de ontwerptekeningen. Het is bij het naoorlogse herstel door Stoks vervangen door een reconstructie van het oorspronkelijk bedoelde twaalfdelige ribgewelf. Zeer markant is de tegelvloer, met brede banden, die ter hoogte van de kolommen de kleurvlakken van elkaar scheiden. Elk vak heeft een eigen combinatie van overhoekse of zeshoekige tegels in wit, rood en zwart. De zeshoek van de viering en het gewelf keert terug in de zeshoekige tegels.

Op 3 november 1944 valt er een bom naast de kerk en is er een enorm granaatvuur. Het hele dak is van de kerk.

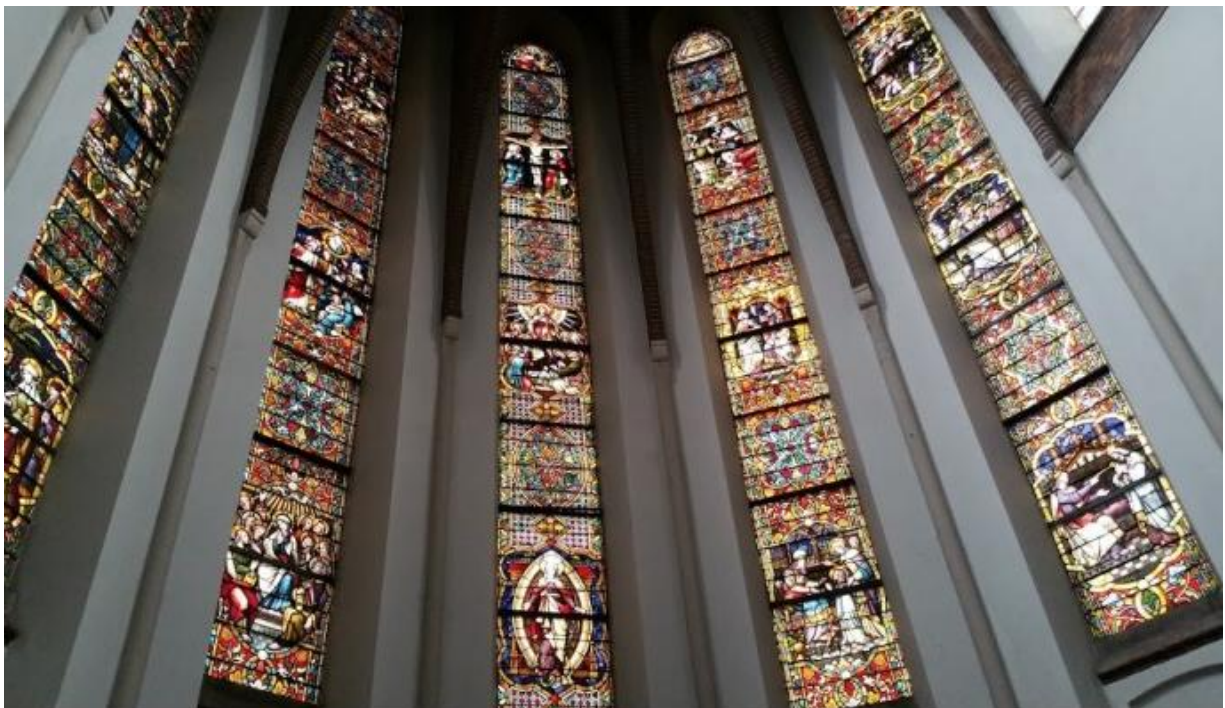
Via het voorportaal kom je de kerk binnen, waar links een trap naar het zangkoor gaat, waar het orgel van Ypma-Vermeulen uit Weert met speeltafel uit 1920 staat. In de oorlog is het beschadigd, maar hersteld in 1948 en uitgebreid in 1954. Vanuit het

voorportaal is links in de vroegere doopkapel in 2002 de dagkapel ingericht. Hier is een prachtig Mariatableau, de doopvont, een metalen Theresiabeeld (Theresia van Lisieux) en enkele ramen van Jos ten Horn (1951) en Harry Schoonbrood (1941). Er staat nog een eikenhouten beeld van Johannes de Doper in kameelharen onderkleed met een rond schild waarop het Lam Gods met zegevaan.

Achter het orgel leidt een deur naar trappen naar de klokken. De drie oorspronkelijke klokken uit 1928 van Petit en Fritsen zijn door de Duitsers in de oorlog geroofd. In 1948 zijn bij Eysbouts in Asten nieuwe besteld. Links bij de ingang staat de Angelusklok van 245 kg die in 1948 is gegoten maar in 1978 uit veiligheidsoverweging uit de Angelustoren is gehaald.

Rechts van het voorportaal is de in 2002 ingerichte vergaderruimte van het Parochiecentrum. Hier is ook het Theresiaraam (firma Nicolas, 1925). In het naastgelegen kantoortje (vroegere Mariakapel) zijn Mariaramen te zien van René Groenen uit 1957.

De kruiswegstatie in de kerk is geschilderd door A. en P. Windhausen uit Roermond in 1918. De 14 voorstellingen zijn – net als oorspronkelijk in Bovenkerk – afgewisseld met prefiguraties.

De tombe van het hoogaltaar is ontworpen door Pierre Cuypers en gemaakt door de Venlose steenhouwer E. Goossens. De opstand is ontworpen door J. Windhausen en gemaakt door F. Langenberg in 1920. Het linker paneel in het altaar stelt Jezus in de Hof van Olijven voor, terwijl de engel hem de beker aanreikt. Het rechter paneel vertoont de Verrijzenis met links en recht het lege graf en soldaten onder een

palmboom. Onder de retabels van links naar rechts een vis met een korf broden, een pelikaan die haar jongen voedt met bloed, het Lam Gods met zegevaan en een duif met een takje in zijn snavel. De 5 lange, smalle lancetramen in het koor stellen gebeurtenissen uit het leven Maria voor. In het middelste raam bovenaan staat Maria met Johannes onder het kruis; bijna identiek aan de voorstelling in Bovenkerk. Ze zijn ook van de firma Nicolas uit Roermond uit 1919.

De maker van het Maria altaar is onbekend. De ramen in de Mariakapel hebben betrekking op de Mariaverering in Lourdes en zijn ook van de firma Nicolas uit Roermond, 1919.

Er zijn in prachtige staat verkerende ingebouwde biechtstoelen met vensters in gotische raamvormen. Ze lijken sterk op die van Ospel. Je ziet eigenlijk nooit biechtstoelen met glazen deuren, maar hier in beide kerken.

In het muurvlak voor de Jozefkapel is een raam met het Ezelwonder van St. Antonius, gemaakt door het atelier van Frans Nicolas in Roermond in 1919. Het Jozefaltaar dateert uit 1920. De ramen in de kapel vertonen gebeurtenissen uit het leven van Jozef, ook gemaakt door de firma Nicolas uit Roermond. Op het Jozefaltaar de Dood van Jozef, het apocriefe verhaal verbeeld in gepolychromeerd houtsnijwerk.

Vlak naast de kerk staat deze pastorie 'in chaletstijl', maar niet meer als zodanig in gebruik.

Wijngebied Saale – Unstrut

Het centrum van Saale – Unstrut is het plaatsje **Freyburg**. Ideaal van daaruit het hele wijngebied te doorkruisen. Aan de rand van Freyburg ligt **Berghotel zum Edelacker**. Het ligt op een berg en je hebt er vanaf het terras een prachtig uitzicht op de wijnhellingen en Freyburg. Op het terras kun je nog lekker lunchen en dineren.

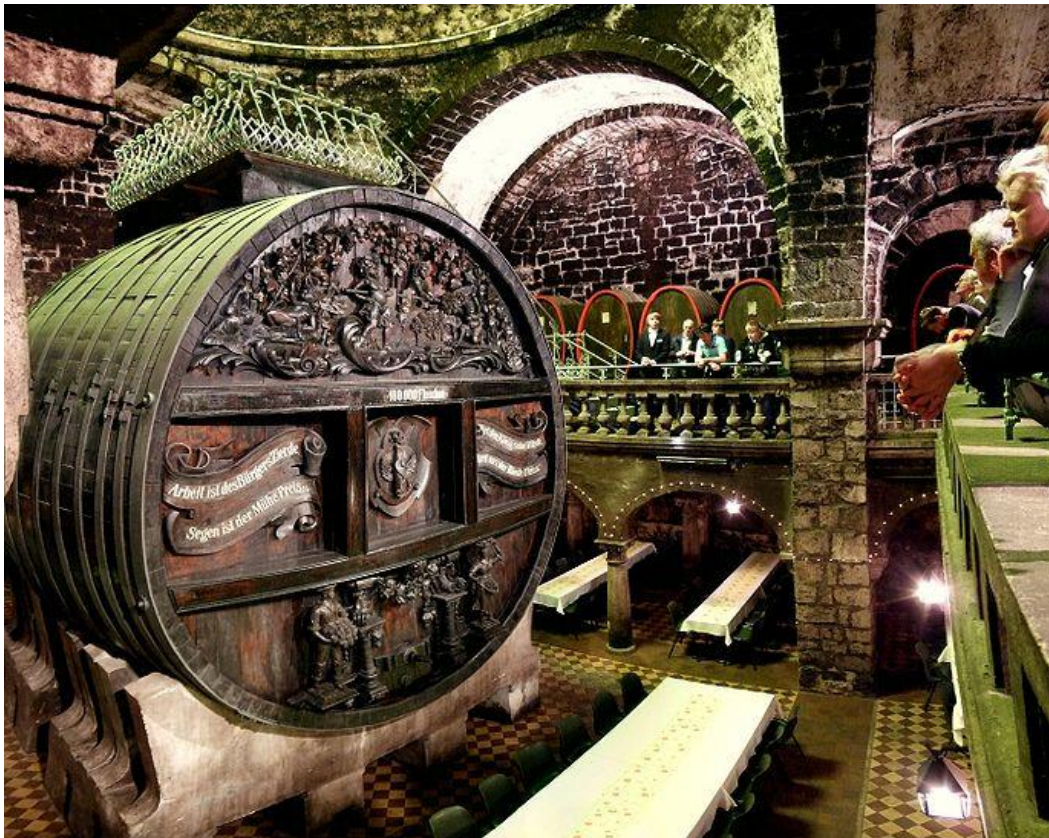
In Freyburg staat de **Winzervereinigung Freyburg-Unstrut**. Het is dagelijks open van 7.00 – 18.00 uur. Groot, enorme voorraad lokale wijnen en alle tijd om daar uitgebreid te proeven. Ze geven er ook een rondleiding.

Sektkellerei RotKäpchen, Sektkellereistraße 2, ook in Freyburg. Fantastisch oud fabriekcomplex uit de 19^e eeuw, helemaal opgepoetst. Leuke rondleiding met glaasje proeven. In de shop – compleet Ferrari rood – kun je je slag slaan met sekt in alle kleuren voor weggeefprijzen.

Tijdens de rondleiding kom je langs een enorm historisch wijnvat;

In Freyburg staat tevens een modern hotel gemaakt in een historisch graanpakhuis. Het is Weinhotel **Zahn**. Niet te duur, fantastische wijnautoomaat waar je met je betaalpas een slok of glas wijn kunt tappen. Als je er niet logeert kun je er ook nog gaan eten in het restaurant in de kelder. Ook zeer goed en zeer modern voor Duitse begrippen.

Wijnboeren

StrauBwirtschaft Bernard Pawis, Auf dem Gut 2, in een voormalig klooster. Je kunt er ook appartementen huren. Veel witte wijnen, maar 1 rode, de Blauer Zweigelt. Geopend van 13.00 – 18.00 uur, ligt prachtig in de natuur buiten Freyburg.

Absolute must is Weingut **Zahn**. Geopend van woensdag tot zondag. Een waarlijk dorp aan de rivier de Saale in Grobheringen, bij Bad Kösen, net buiten het wijngebied van Saal – Unstrut. Ze hebben een restaurant, een gigantisch terras en aan de overkant van het weggetje een enorme moderne proeverij/winkel. Op de kaart staat bij elk gerecht een wijnadvis van hun eigen wijnen. Je moet er zeker gaan lunchen. Enorme variatie aan druivensoorten en wijnen. Zoals de Muscaris, kruising van Muscat en Solaris.

Andere wijngoederen waar we gekocht hebben;

Herzer

Fröhlich Hake

Verder is er nog Matthias Hey, die is een VDP geworden, maar gesloten toen wij er waren, is niet zoveel open, alleen vrijdag, zaterdag en zondag.